

תופסי האורית: לימוד ומחקר של כתבי הקודש האתיופיים של ביתא ישראל קריאה לתורמים

החוג למקרא, בבית הספר למדעי היהדות וארכיאולוגיה ע"ש רוזנברג באוניברסיטת תל אביב, משיק בימים אלה תוכנית ראשונה ויחידה מסוגה בעולם: "תופסי האורית" -- לימוד ומחקר של כתבי הקודש של יהדות אתיופיה. הדגש החדש בלימודי המ"א של החוג למקרא נועד לחקור ולשמר מסורות חיות של תפילה, תרגום ופרשנות של התנ"ך שהעבירו הקייסים בעל פה בכל דור לממשיכיהם. התוכנית צפויה לתרום לשימור התרבות והמורשת של ביתא ישראל, ובכך להעצים את בני העדה ולחזק את מעמדם בחברה. כתבי הקודש, המכונים "אורית" (וכתובים בשפת הגעז, השגורה רק בפי הקייסים המבוגרים), הגיעו ארצה עם בני "ביתא ישראל" והם נמצאים בידי יחידים ומשפחות, באוסף פייטלוביץ של אוניברסיטת תל אביב, בבית התפוצות, ואף באוצר הספרייה הלאומית. כידוע, אנחנו נמצאים בנקודת זמן קריטית שבה הדור המבוגר השומר את המסורות הללו על פה הולך ונעלם. **מטרתנו** היא להכשיר קבוצה של סטודנטים/ות מבני העדה (או מן הציבור הכללי) שיוכלו לראיין את הקייסים – המנהיגים הרוחניים, לזהות את מסורות הקריאה, התרגום וההרחבות הפרשניות שבפיהם לתנ"ך, ולהציע עבודות מחקר מקוריות בנושאים מגוונים. **אם אתם ערים לסכנה שהידע התרבותי הזה עלול להיעלם, תרמו לנו כדי שנוכל להביא את בני העדה לחקור את תרבותם!**

במטרות האקדמיות, התוכנית פונה לסטודנטים יוצאי אתיופיה שהשלימו לימודי ב"א להתקדם בלימודיהם לתארים מתקדמים, וקוראת להם להתמקד בלימוד של כתבי הקודש שלהם עצמם. נכשיר אותם בלימודי השפות הנדרשות (געז ואמהרית), ובלימוד מסורות נוסח המקרא, ובכלל זה מסורות נוסח כתבי הקודש האתיופיים, טכניקות של תרגום ופרשנות קדומה ומודרנית למקרא – ונקנה להם כלים להיות חוקרים עצמאיים.

במטרות החברתיות, אנחנו מאמינים שלימוד האורית הוא אמצעי להיכרות של בני העדה עם תרבותם ולחיזוק תדמיתם התרבותית בעיני עצמם ובעיני החברה הישראלית כולה. נדמה שאין צורך להכביר מלים בדבר החשיבות החברתית-התרבותית של מהלך שכזה, מתוך הערכה וכבוד לערכי התרבות של הקהילה.

התוכנית הוקמה ומנוהלת על ידי פרופ' דלית רום-שילוני בחוג למקרא, בשיתוף פעולה עם ד"ר אנבסה טפחה ראש התוכנית לבלשנות שמית; ובליווי אקדמי של ועדה שבה חברים חוקרים משלושה חוגים באוניברסיטה: ד"ר דיאנה ליפטון (מקרא, יו"ר הועדה), פרופ' מאירה פוליאק (מקרא), ד"ר אנבסה טפחה (לשון עברית ובלשנות שמית), ד"ר רן הכהן (ספרות), פרופ' דלית רום-שילוני (מקרא).

איך אפשר לעזור?

תקופת הקורונה מציבה אתגרים ידועים גם בתחום גיוס התרומות למפעלים חיוניים רבים, ובכלל זה גם לתוכניתנו. בנוסף על הקשיים הללו, כיון שלחמשת הסטודנטים שקיבלנו לתוכנית אין רקע אקדמי של לימודי מקרא, הם התקבלו השנה ללימודי השלמה, ולכן הם אינם יכולים לזכות לתמיכה מקרנות המועצה להשכלה גבוהה השמורים לסטודנטים יוצאי אתיופיה.

בהערכה ובשמחה אנחנו יכולים לספר שכבר קיבלנו תרומה בסך 30,000 דולר מקרן משפחתית בארה"ב, ועוד תרומות אישיות קטנות ומוערכות מאד (כגון מתורם שתרום ח"י כפול מאה, כלומר 1,800 ש"ח). זאת לצד השתתפות של החוג למקרא בכיסוי חלקי של שכר הלימוד לסטודנטים. לפיכך, אנחנו חסרים כ-18,500 דולר –

אנו פונים אליכם בבקשה לסייע בכיסוי שתיים מן ההוצאות הצפויות להפעלת התוכנית בשנת תשפ"א:

1. **שכר לימוד** – שלוש מלגות שכ"ל לסטודנטים שלומדים השלמות למ"א, בגובה 10,000 ש"ח ושתי מלגות שכ"ל להשלמות ולמ"א, 20,000 ש"ח.

2. **מלגות קיום** צנועות לסטודנטים שאנחנו מצפים שיפנו יום או יומיים בשבוע ללימודים אלה, וכן יקדישו שעות נוספות להכנה משבוע לשבוע.

שלוש מלגות של 1,000 ש"ח לחודש, לעשרה חודשים בשנה – 10,000 ש"ח לסטודנטים שילמדו יום אחד בשבוע.

שתי מלגות של 2,000 ש"ח לחודש, לעשרה חודשים בשנה – 20,000 ש"ח לסטודנטיות שילמדו יומיים בשבוע (השלמות + מ"א).

אנחנו מעריכים מאד את נכונותכם לתרום – וכל תרומה יפה בעינינו!

לתרומות

תרומות יתקבלו בברכה דרך אגודת ידידי אוניברסיטת תל אביב. כל התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.

העברות כספיות דרך בנק הפועלים (12), סניף אביבים (778), מס' חשבון 392066. נא ציינו: עבור "תופסי האורית" בחוג למקרא.

אם בכוונתכם לסייע בידינו – אנא, צרו קשר עם דלית רום-שילוני dromshil@tauex.tau.ac.il

או עם דיאנה ליפטון Diana@DLipton.com

כדי שנוכל להכיר לכם תודה – להעביר אליכם את הקבלה ואת אישורי המס, וכמובן מכתבי תודה.

מחויבות ההתארגנות לפתיחת התוכנית

"תופסי האורית" פורסמה ברשתות חברתיות בקרב אקדמאים צעירים יוצאי אתיופיה רק ב1 ביולי 2020, ומייד עוררה עניין גדול והתרגשות רבה בקרב רבים. קיימנו ראינות עם המועמדים, ובחרנו בחמישה סטודנטים/ות מוכשרים ומלאי מוטיבציה.

ביום ראשון, 6 בספטמבר 2020, קיימנו יום אוריינטציה לסטודנטים בספריית וינר של אוניברסיטת תל אביב שם שמורים כתבי יד נדירים וחומרים רבים אחרים מאוסף פייטלוביץ. האירוע היה מרגש גם לאנשי הסגל וגם לסטודנטים – והתמונות המלוות את המסמך הזה צולמו במהלך היום.

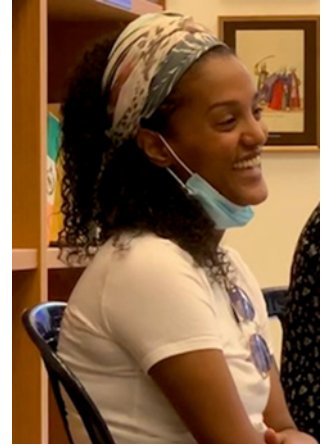

סטודנטים ביום האוריינטציה ועיינאלם, ספרנית מאוסף פייטלוביץ, במהלך ביקור בספרייה ע"ש סוראסקי, אוניברסיטת תל אביב

הסטודנטים

חמישה סטודנטים מעניינים, מרשימים, ומרגשים בסיפוריהם ובהצלחותיהם יתחילו ללמוד ב"תופסי האורית" בשנת הלימודים הקרובה, תשפ"א, אוקטובר 2020. בבקשה הכירו אותם --

שמי **וונאנה אברמס**, אני בת 32 נשואה ואם לשלושה בנים מתוקים. נולדתי בכפר בילבוהה באתיופיה ויחד עם משפחתי עלינו ארצה בשנת 1991. התמקמנו בעיר הדרומית אשקלון, שם התחנכתי במוסדות ממלכתיים דתיים עד לסיום התיכון. בהשכלתי האקדמית אני בעלת תואר ראשון מבית הספר סמי עופר בתקשורת בדגש על דיפלומטיה ציבורית מהמרכז הבינתחומי בהרצליה (2017); ותואר שני במנהל עסקים מבית הספר הבינלאומי לעסקים אריסון במרכז הבינתחומי הרצליה (2018).

כיום אני גרה בנתניה, העיסוק העיקרי שלי הוא ייעוץ עסקי ושיווק. בנוסף לכך אני מתנדבת בארגון נגט כיועצת עסקית ושיווק. נגט הינו ארגון ששם לו למטרה לשלב ישראלים ממוצא אתיופי בתפקידים בכירים בזירה הכלכלית של ישראל וכן לחשוף את כלל החברה הישראלית להון האנושי והמקצועי המדהים שיש בקרבנו. לאחרונה הקמתי קבוצת פייסבוק פרטית העונה לשם לא"ב (לומדים אמהרית ביחד). נכון להיום הקבוצה מונה כ-1,600 חברים ומטרתה לחשוף את השפה האמהרית, ללמד אותה ולהיות מאגר מידע ללימוד השפה.

אני נרגשת ונפעמת מתכנית "תופסי האורית" שמביאה את האורית והפרשנויות שלה בפעם הראשונה בעולם לאקדמיה. אני רואה בתכנית זו הזדמנות חשובה ללמוד ולאצור את החוכמה של המנהיגים הרוחניים של ביתא ישראל. ללא תכנית אקדמית מן הסוג הזה, הידע, החכמה והפרשנויות של מנהיגי הרוחניים של העדה עלולים לעבור מן העולם יחד איתם ולא להיות נחלה עבור הדורות הבאים ולכלל העולם היהודי.

שמי **טג'יטו (טג'ה) אספאו דניאל**. אני נשואה ובעלי הוא דקה-מזמור (פרח כהונה) בנטהון מספנט ביימוט דניאל ואם לשמונה ילדים מקסימים. גרה בעיר יבנה משנת 2005.

נולדתי באתיופיה בשנת 1981 בכפר זגרה-וונז השוכן במחוז גונדר, בת שמינית מתשעה להוריי. אחרי שלושה ניסיונות לעלות דרך סודאן ב-1984, הצלחנו לעלות ארצה דרך אדיס אבבה רק ב-1991. חוויתי חוויית למידה ראשונה בחיי בסביבות גיל עשר וחצי, בביה"ס הממלכתי דתי שבעיר נצרת עילית עת גרנו במרכז הקליטה (1991—1993); אחי"כ למדתי בבי"ס ממלכתי דתי בהרצליה בדירת הקבע של הוריי שם (1993—1994). ועוד למדתי בפנימיית תלפיות חדרה (כיתות ז'—ט'), ובאולפנת צפירה במושב צפריה (כיתות י'—י"ב), שם סיימתי בגרות מלאה. עשיתי שירות לאומי בפנימיית תלפיות חדרה כסגירת מעגל וכהכרת הטוב למקום בו ביסס את יסודות אבני הלמידה וההשכלה שלי לעתיד המיטבי.

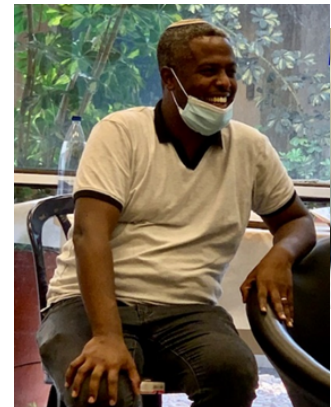

למדתי תואר ראשון במכללה לנשים בית וגן בירושלים תוך כדי נישואין, הריונות ולידות. קיבלתי את התואר הראשון שלי לאחר לידת בנו השני ב-2004, ומאז אני ממשיכה ללמוד ולהתפתח מקצועית ואקדמית. את לימודי תואר השני בייעוץ חינוכי עשיתי בין השנים 2011—2012 וסיימתי את חובות הלימודים ביולי 2019.

אני יועצת חינוכית כ-16 שנים, מנחה בתוכנית "דע מאין באת" זו השנה השישית, רכזת קורס היבטים חינוכיים וקודים תרבותיים של יהודי אתיופיה במנהל לחינוך התיישבותי, וכן TRAINER NLP מבוסס מיינדפולנס. בנוסף לעבודתי המקצועית, אני מתנדבת בקהילה בעירי יבנה משנת 2007, ובשנים 2015—2018 במתנסים קהילתיים במחוז דרום ומרכז בנושא "סיפורי דרך" מטעם החברה למתנסים ארצי ומחוזי. ב-2016—2017 זכיתי לספר את סיפורי העליה שלי ושל קהילת יהודי אתיופיה בבית ראש עיריית יבנה ובמספר מקומות בארץ בביתם של אנשים מדהימים בנוכחות אישים חשובים ברעננה ובגן יבנה. לימודי המשך לתואר שני במקרא בדגש "תופסי האורית" יסייעו לי באופן משמעותי להגשים חלום ואת צוואת אבי זצ"ל שאמר לי אז: "יקסוצ'ין נגר אדרה" (משמעו: "ברחל בתך הקטנה"), ז"א המשיכי ללמוד, לחקור ולהעמיק בלימודי האורית, שכל כך אהב והיו עבורו כ"לחם לאכול ומים לשתות". בכוונתי ללמוד את האורית ושאר כתבי הקודש שהמנהיגים הרוחניים שמרו בחירוף נפש ובכך הגנו על קהילת יהודי אתיופיה לאורך דורות רבים ועד ימינו אנו. מטרתי היא ללמוד, לחקור, לדעת ולהתפתח מקצועית ואישית לעתיד מיטבי עבורי ועבור הסובבים אותי, הן במרחב המשפחתי והן במרחב הציבורי - קהילתי וחברתי לחיים משותפים בחיבור ובאחדות יחד שבטי ישראל כאיש אחד בלב אחד.

שמי **אדיסו קסה**, בן 33 נשוי ואב לשניים, תושב נתיבות. בהשכלתי האקדמית, אני בוגר תואר ראשון בחינוך

מיוחד ותושב"ע ותעודת הוראה במכללת חמדת הדרום בשדות נגב (2017). עליתי ארצה (בן 5) 1992 מכפר דואדו שבמחוז אמהרה באתיופיה עם כל משפחתי, כשתים עשרה נפשות. לאחר העלייה, גרנו במלון שלום בירושלים ואח"כ קיבלנו דוור ציבורי באופקים. התחנכתי בחינוך ממלכתי דתי בבית הספר היסודי, ובישיבה התיכונית באופקים. במסגרת הלימודים בישיבה השקעתי בלימודי יהדות ותמיד הרגשתי שאין לי מה להביא מן המסורת של הקהילה שלי, תמיד הרגשתי שמהו חסר לי. בסיום התיכון, בחרתי ללמוד בישיבת ההסדר בנתיבות. פגשתי בישיבה דמויות של רבנים וחברים שעסוקים בצורה רצינית בלימוד תורה שמביא לידי מעשה. אחת מהמטרות המרכזיות של הישיבה הייתה לקחת אחריות על החברה הישראלית, בדגש על הפריפריה החברתית. הישיבה שמה מראה בפני וגרמה לי להתחיל את ההיכרות עם עצמי וקהילתי, וכך נפתח לי עולם של רצון עז ותשוקה ללמוד, להכיר את עולמם של המבוגרים מהקהילה.

כחלק מהתהליכים שעברתי בישיבה נשארתי לגור בנתיבות ובחמש השנים האחרונות בחרתי לקחת על עצמי את ניהול מרכז המורשת ליהודי אתיופיה בעיר. במסגרת תפקידי, אני אחראי על ההובלה של שינוי הנרטיב של הקהילה בכל הזירות. יצרתי מרכז תיירות שמגיעים אליו קבוצות שונות ותלמידים מכל העולם לשמוע על הקהילה האתיופית, בדגש על העולם ההיסטורי, מסורת ההלכה והאורית של יהודי אתיופיה. הלימודים לתואר השני במסלול תופסי האורית יעזרו לי להעלות קומות רבות בלמידה, באיסוף ובהבנה של כתבי הקודש של יהודי אתיופיה.

שמי תמר מנגיסטו, אני נשואה באושר ואם לשישה ילדים. עליתי ארצה (בת 9) מן הכפר דזיהון בחבל גונדר שבאתיופיה, בשנת 1984 דרך סודאן עם הוריי ועוד שני אחים קטנים ממני. לצערי שני אחים נפטרו בסודאן, הגדול ממני (בן 14 במותו) והקטן ביותר (בן 9 חודשים). כשהגענו ארצה הגענו למרכז הקליטה בנצרת עילית ולאחר חמש שנים הוריי עברו לראשון לציון, שם גרתי עד שנשאתי, ומאז אנחנו מתגוררים בהרצליה. בילדותי למדתי בפנימייה בנה מיכאל פרדס חנה סיימתי בגרות ולפני תחילת התואר שיפרתי את הבררות במכללת אריאל והייתי "שומעת חופשית" (קורסים שהוכרו לי אח"כ לתואר).

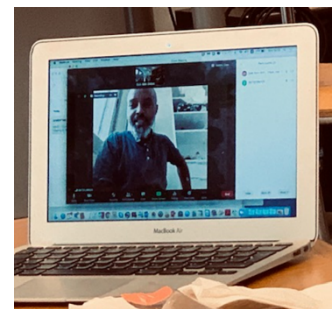
למדתי תואר ראשון בקרימינולוגיה וחינוך באוניברסיטת אריאל שהייתה אז שלוחה של אוניברסיטת בר אילן (1998—2001), ואת התואר קיבלתי בשנת

2005).

משנת 2000 אני עובדת בעיריית הרצליה בהתחלה כעובדת רווחה לעדה האתיופית במחלקת רווחה, מעין מתווכת בין העדה למשרדים והפוך בנושאים שונים של חינוך ורווחה. בשנת 2005 עברתי לאגף משאבי אנוש כעובדת רווחה לעובדי העירייה, ובשנת 2014 הגדלתי את המשרה ועבדתי כמוזכירה בטיפול משפחתי זוגי באגף הרווחה, וכמוזכירה במתאי הרצליה-שרונים. השנה עברתי לאגף הרווחה בתפקיד אחראית מלווים והיסעים לילדי אגף הרווחה.

כבר מזה זמן רציתי ללמוד תואר שני, אבל מסיבות אישיות לא מצאתי הזדמנות לכך. היום אני מאוד רוצה להיות חלק מן התואר במקרא בדגש תופסי האורית. אני מקוה שבלימודים שלי אשמש מודל לחיקוי לילדי, וכן חשוב מאוד שנדע יותר על האורית שהיא התורה הקדושה לעמנו שאבותינו שמרו על חוקיה בקנאות ונהיה השליחים של העדה לעשות זאת נכון. מאוד אשמח להיות חלק מלימוד התואר החשוב הזה ונצליח כולנו.

שמי מולועלם טמייט (בן 47), נשוי למיכל ואב ל-אור, ליטל, ורעות ארייה, גר בלוד מאז שעליתי ארצה (בשנת 1987). נולדתי באתיופיה בכפר שנקרא אבאנטוניס מרחק הליכה של 25 דקות מעיר המחוז גונדר. עליתי (בן 11) עם כל המשפחה דרך אדיס אבבה, והצטרפנו אל אחי הבכור שכבר היה בעיר לוד. למדתי תחילה בפנימייה בחופים, ואח"כ ארבע שנים בימין אורד במגמת חשמל ואלקטרוניקה, ואף המשכתי ללימודי י"ג בפנימיית כפר בתיה. בסיום הלימודים התגייסתי לשירות חובה בצה"ל והשתחררתי אחרי שירות מלא.

למדתי תואר ראשון באוניברסיטת בר אילן בפקולטה למדעי החברה, סוציולוגיה ומדעי המדינה. בשנת 2000 נסעתי לארה"ב במסגרת הסוכנות וכפר הנוער ימין אורד להדריך במחנה קיץ למשך שלושה חודשים. זאת הייתה חוויה בלתי נשכחת. אחרי שחזרתי ארצה הקמתי בלוד יחד עם כמה חברים עמותה שנותנת מענה לנוער שאין לו מסגרת לאחר שעות הלימודים ושעות הערב, ובה עבדתי שלוש שנים (2000—2003). אח"כ עבדתי בארגון צפון אמריקה ליהודי אתיופיה (NACOJ) שם הייתי אחראי על קשרי חוץ במשך שתיים (2003—2005). בשנים 2005--2007 עברתי יחד עם המשפחה לעבוד בכפר הנוער ימין אורד (סגירת מעגל), ובמהלך שנתיים הדרכתני בכפר. בשנת 2007 חזרתי ללוד (סגירת מעגל מסי), ובה הייתי מנהל מוקד קליטה ליוצאי אתיופיה, פרויקט משותף של העיריה ומשרד הקליטה שנותן מענה

בתחומים חינוך, רווחה, תעסוקה ליוצאי אתיופיה שגרים בעיר. תוך כדי הלימודים עשיתי הסבת מקצוע, ולמדתי בדיקות תוכנה (QA) ובזה אני עוסק עד עצם היום הזה.

כיום אנחנו גרים בשכונת אלישיב, שכונה של הגרעין התורני בלוד, וחיים חיי קהילה כמעט כמו שהיה לנו בכפרים שבאתיופיה. בנוסף על שלושת הילדים שלנו לקחנו שני תינוקות אומנה בת שלוש ובן שנתיים (כשהגיעו הם היו ממש תינוקות), חוויה מאוד מרעננת, לא-פשוטה, מאוד מאתגרת וגם מספקת, ובעיקר – יש לנו הזדמנות לתת ולא רק לקבל.

אני מצטרף לתופסי האורית מתוך ענין אישי-משפחתי. אבי ז"ל היה קייס באתיופיה, שם פעילותו הקהילתית-הציבורית לא פעם הביאה אותו למאסר ולסכנת חיים ממש, ובארץ המשיך את פעילותו כמעט עד יום מותו. בשנים האחרונות אני לומד להיות קייס ומתעניין מאד בשפת הגעז ובכתבי הקודש של יהודי אתיופיה.

אנחנו שמחים לקבל את פני הסטודנטים ומאחלים להם ולנו הצלחה רבה במשימה חשובה זו של לימוד ומחקר – שתהיה לכולנו שנה טובה!

ד"ר דיאנה ליפטון ופרופ' דלית רום-שילוני, ספטמבר 2020

